

לא יחזיקו בנכסי בורח! ? (5)

ומשנינן: לא קשיא:

כאן — שאמר רבא: מחאה שלא בפניו היא מחאה, ולהשמיענו שמחזיקין בנכסי בורח — בכגון שהיה בעל הקרקע בורח מחמת ממון, שהיה חייב כסף ואין לו לפרוע ומשתמט הוא מבעל החוב עד שיהא לו ממון לפרוע, שאחר בורח מחמת חוב אין רודפים, ואינו חושש שידעו היכן הוא, ויכול הוא למחות שלא בפני המחזיק, ולכן מחזיקין בנכסיו, שהרי מחאה שלא בפניו היא מחאה.

כאן — שאמר רבא: אין מחזיקין בנכסי בורח — בכגון שהיה בעל הקרקע בורח מחמת מרדין [רצח בלשון פרסי], שרצח במקומו, וירא הוא מפני גואל הדם שלא יהרגו, ואף חושש הוא לגלות היכן הוא, שמא ירדוף אחריו גואל הדם להורגו, ונמצא שאינו יכול למחות אפילו שלא בפניו, ולכן אין מחזיקין בנכסיו.

מבאר הגמרא:

היכי דמי מחאה, כיצד מוחין שלא בפניו? (6)
אמר רב זביד:

אם אמר בפני עדים: "פלניא [ונוקב בשמו של המחזיק בקרקע] גזלנא הוא", ואינו מוסיף לאמר: "שאוכל הוא את הקרקע שלי בגזלנות", לא הויא מחאה, ומשום, שאפילו אם יאמרו העדים לשון זו למחזיק לא ייזהר זה בשטרו, שהרי אינו יודע למה קורא הוא לו "גזלן" שייזהר בשטרו.

ורק אם אמר: "פלניא גזלנא הוא, דקאכיל לה לארעאי בגזלנותא,

ולמחר תבענא ליה לדינא [פלוגי גזלן הוא, לט-א שהרי אוכל הוא את פירות קרקעי בגזלנות, ולמחר אתבענו לדין]", הוא דהויא מחאה (1)

עוד דנה הגמרא בכמה אופני מחאה שלא בפניו, אם מועילים הם לבטל את חזקתו של המחזיק:

אם אמר המערער דברים אלו, והוסיף: "לא תימרו ליה [אל תספרו זאת למחזיק]", מאי, האם מחאה כעין זו מחאה היא?

אמר רב זביד: אינה מחאה, דהא קאמר "לא תימרו ליה", ומן הסתם לא יאמרו לו.

רב פפא אמר: מכל מקום מחאה היא, שהרי רק לדידיה אמר דלא תימרו ליה, אבל לאחריני אימרו להו, והרי חברך — חברא

6. כן פירש הרשב"ם; וראה היטב את לשון הרמב"ם בהלכות טוען ונטען פרק יא הלכה ו והלכה ז.

1. נתבאר על פי פירושו הראשון של הרשב"ם; ולפי פירושו זה כתב הרשב"ם, שאם לא הוסיף לאמר: "ולמחר תבענא ליה בדינא" אין זו מחאה, אלא הרי זה כמוסר עדות בלבד. עוד הביא הרשב"ם פירוש משמעות רבי יעקב בר

5. לכאורה תמוה, והרי יש לומר ד"אין מחזיקין בנכסי בורח" היינו באותו אופן שאמר רב "מחזיקין בנכסי בורח" כלומר, באופן שאינו יכול למחות אלא בפני מי שאינו יכול לומר לו, וכזה סובר רבא שאינה מחאה, ומה שאמר מחאה שלא בפניו היא מחאה היינו כשמוחה בפני מי שיכול לומר לו! ? וראה היטב ברשב"א.

אית ליה, והברא דהברך נמי הברא אית ליה, [לא הזהירים אלא שלא יאמרו למחזיק עצמו, אבל לאחרים תאמרו, ומתוך כך תישמע המחאה למחזיק, שהרי הם יספרו לחבירים, וחבירים יספר לחבירו].

ואם לא אמר להם שלא יאמרו למחזיק, ברם הם עצמם חזרו אצל המערער ואמרו ליה **"לא אמרינן ליה למחזיק שמחית בו"**, והוא לא טרח לחזור ולמחות בפני אחרים, נחלקו רב זביד ורב פפא אם נתבטלה חזקתו של המחזיק מכח המחאה הראשונה:

אמר רב זביד: חזקתו של המחזיק חזקה היא, **דחא קא אמרו ליה למחזיק:** **"לא אמרינן ליה"**, והיה לו למחות עוד בפני אחרים, ואם לא עשה כן, הפסיד! (2)

רב פפא אמר: חזקתו נתבטלה מכח המחאה הראשונה, כי לא היה לזה למחות שוב בפני אחרים, משום שמשמעות דבריהם היא:

לדידיה [למחזיק עצמו] **לא אמרינן ליה,** אבל **לאחריני אמרי להו,** ואם כן הרי הברך הברא

אמרה הגמרא "פלניא גולנא הוא דנקיט לה לארעאי בגולנותא" לא היא מחאה, כשם שאמרה הגמרא בהדיא "פלניא גולנא הוא לא היא מחאה", וכן הביא הרא"ש ראייה זו.

2. **נתבאר על פי לשון הרשב"ם,** שכתב "הא קאמרי ליה לא אמרינן ליה, וכיון שלא יאמרו לו היה לו לזה למחות עוד בפני אחרים שיאמרו לו, ואם לא מיחה אחרי כן הפסיד", ומבואר מדברי הרשב"ם, שאילו לא היה שייך שימחה אחר שהודיעוהו, כי אז המחאה היתה מבטלת את החזקה, ואף שיודעים אנו שלא הגיעה המחאה לאזני המחזיק.

וראה עוד ברשב"ם לקמן עמוד זה ד"ה מחאה שלא בפניו, שכתב "מחאה שלא בפניו היא מחאה: ולא בעינן שישלח שלוחו למחות בפניו, אלא מכיון שמיחה שלא בפניו היא מחאה, שהרי יכול הדבר לבוא לאזניו, ואפילו לא ידע המחזיק מחאתו של מערער, לא חיישינן, מאחר שמיחה זה כהוגן".

וראה עוד ברא"ש בתחילת הפרק סימן א, שכתב: ואם עדי המחאה מעידים שלא אמרו המחאה לשום אדם, אפילו הכי היא מחאה, דכיון דאמרו חכמים "מחאה שלא בפניו היא

יקר, [וכתב על פירוש זה שהוא עיקר]: "פלניא גולנא הוא", ואפילו הזכיר שהוא גולן על קרקע זה שהחזיק אינה מחאה, שהרי לא מיחה מחמת עצמו, והרי זה כמי שאמר "פלוני מחזיק בקרקעות של אחרים", ולפוגמו מתכוין, ולא ערער, שהרי אינו מזהיר שהוא שלו; אבל אם פירש "דקאכיל לארעאי בגולנותא" הרי מיחה מחמת עצמו, והודיע דהקרקע שלו מחזיק בעולה, והוא מחאה, ואף על גב דלא סיים "למחר תבענא ליה בדינא", ופירוש הוא למאי דקאמר "דקאכיל לארעאי בגולנותא"; וראה ברא"ש [סימן כח] שכתב "נראה הא דקאמר ולמחר נקיטנא ליב בדינא סיומא דמילתא היא, דאורחא דאינשי למימר הכי כשמוחה ומודיע הדבר לרבים לומר להם דברים הנשמעים [וכוונתו לומר] "ואל תתמהו אם הוא כדברי, למה איני תובעו לדין להוציא הקרקע מידו, לכן הוא אומר אין העת נותן עתה שאוכל להוציא מידו, אלא היום או למחר אתבענו לדין, ואוציא מידו, לכן אני מודיע לכם הדבר עתה, שלא יוכל לטעון חזקה", והוא הדין נמי אם לא אמר "למחר תבענא ליה בדינא" היא מחאה".

והתוספות כתבו, שאינו צריך להוסיף "ולמחר תבענא ליה בדינא", ודקדקו כן מדלא

אית ליה, וחברא דהברך חברא אית ליה, ותגיע המחאה לאזני המחזיק, ואינו צריך למחות שוב.

אם אמר להו המערער לאלה שמיחה בפניהם: "לא תיפוק לכו שותא" [אל תוציאו הגה], כלומר: אל תספרו את המחאה לאף אדם":

אמר רב זביד: אין זו מחאה, דהא קאמר: לא תיפוק לכו שותא, ומחאה כזו לעולם לא תגיע לידי המחזיק; ומודה לו רב פפא בזה.

ואם לא אמר להם שלא יספרו, ברם הם עצמם חזרו וצעלו ואמרו ליה: לא מפקינן שותא, לא הוצאנו הגה ולא סיפרנו מחאתך לאף אדם; והוא לא טרח למחות עוד בפני אחרים:

אמר רב פפא: לא נתבטלה חזקת המחזיק, דהא קאמרי ליה לא מפקינן שותא, והיה לו

למחות בפני אחרים.⁽³⁾

רב הונא בריה דרב יהושע נחלק על רב פפא ואמר:

אפילו הכי לא היה צריך למחות עוד, ומשום דכל מילתא דלא רמיא עליה דאיניש שלא לאומרו, אמר לה ולא אדעתיה [מי שאינו חייב להמנע מלומר איזה דבר, פעמים שאומרו ואינו זוכר שאמר], והיות שעל אף דבריהם אפשר שסיפרו את הדבר, שהרי לא הטיל עליהם שלא לספר, שוב לא היה צריך המערער למחות מחאה אחרת, ובטלה חזקת המחזיק.

אמר רבא אמר רב נחמן: (4) מחאה שמחה המערער שלא בפניו של מחזיק היא מחאה לבטל את חזקת המחזיק, ואין צריך המערער לשלוח שליח, שיבוא בפני המחזיק ויודיע לו על מחאת המערער!⁽⁵⁾

וה"נתיבות המשפט" שם אינה כן.

4. כתב הרשב"ם: "ואע"ג דאותביה רבא לרב נחמן [כמבואר בסמוך], שיטת גמרא היא בהרבה מקומות כן; והכי פירושה: כי שמעה רבא מרב נחמן להך מילתא דאמרין בה "אמר רבא אמר רב נחמן", איתביה הך תיובתא; ורב אשי שסידר הגמרא הוא דקאמר: "אמר רבא אמר רב נחמן", וגם מפרש הקושיא אחרי כן שהקשהו".

5. ביאר הרשב"ם "מכיון שמיחה שלא בפניו היא מחאה, שהרי יכול הדבר לבוא לאזניו, ואפילו לא ידע המחזיק מחאתו של מערער לא חיישין מאחר שמיחה זה כהוגן", וכבר נתבאר בהערה לעיל שכן מוכח גם מדברי הרשב"ם לעיל שאפילו אם לא שמע המחזיק את מחאתו הו מחאה, וצויין לדברי הרא"ש ה"נמוקי יוסף"

מחאה" וסמכו על זה, דמסתמא יאמרו לאחרים שמיחה פלוני על קרקע שפלוגי מחזיק בה, דמילתא דתמיה הוא דאדם מחזיק בקרקע של חבירו, ורגילות לפרסם הדבר, אפילו אם אירע שלא אמרוהו לשום אדם, היא מחאה כיון שמיחה כמאמר חכמים, ולא הזקיקוהו לילך אצל המחזיק למחות לפניו; וראה שם גם ב"נמוקי יוסף", וב"קהלות יעקב" [הנדמ"ח] סימן יח אות א וב.

3. ואם אמר להו "לא תפיק לכו שותא", ואולם העדים מעידים שהם אמרו למחזיק שזה מיחה, ראה בש"ך [קמו ג] שהיות ואמרו לו שהמערער אמר "לא תפיק לכו שותא" לכן אין זה מחאה, ומשמע שאם לא סיפרו לו כן, וסובר המחזיק שזה מיחה מחאה גמורה כדן, כי אז חזקתו אינה חזקה; ואילו דעת ה"קצות החושן"

לכוא ולמחות]?! ליתוב התם אדוכתיה
 ולימחי [ישב במקומו אשר באספמיא ושם
 ימחה]?! (6)

ומשנינן: התם במשנתנו שאמר רבי יהודה
 "ויבוא לשנה אחרת", עצה טובה למערער
 קא משמע לן רבי יהודה, דניתי המערער
 אצל המחזיק ונשקול ארעא ופירי [כדי
 שיטול את הקרקע ואת דמי כל הפירות

איתיביה רבא לרב נחמן, ממה ששנינו
 במשנתנו:

אמר רבי יהודה: לא אמרו שלש שנים, אלא
 כדי שיהא באספמיא ויחזיק שנה, וילכו
 ויודיעוהו שנה, ויבא לשנה אחרת —

ואי סלקא דעתך: מחאה שלא בפניו היא
 מחאה, למה לי למיתי [לשם מה צריך הוא

וביאור ה"קהלות יעקב".

ויש לדקדק בלשון הרשב"ם שכתב "יכול
 הדבר לכוא לאזניו", וראה עוד בלשון הרשב"ם
 בהמשך הסוגיא בד"ה ואי סלקא דעתך מחאה
 שלא בפניו הוי מחאה, שכתב "ואי סלקא דעתך
 דאין צריך לשלוח שליח ולמחות בפניו בעדים,
 אלא ימחה במקום שהוא שם, ואם יבוא הדבר
 לאזניו — יבוא, למה לי "...", ובאמת נידון זה
 אם טעם מחאה שלא בפניו דהוי מחאה אם הוא
 משום ש"יכול" להגיע לאזני המחזיק, או משום
 ש"מסתמא" יבוא לאזניו, היא מחלוקת בעמוד
 ב, ראה שם במה דפליגי אם סהדותא בעינן או
 גלויי מילתא בעינן, ובמה שפירש הרשב"ם שם,
 ובמה שנתבאר בהערה שם בשם התוספות ר"ד.

6. כתב הרשב"ם: איתיביה רבא לרב נחמן
 וכו': ואי קשיא, אדפריך מסיפא לסייע מרישא,
 דהא אוקימנא מחאה שלא בפניו היא מחאה
 [פירושו: הרי רב פירש לעיל את טעמם של
 חכמים שהם סוברים מחאה שלא בפניו היא
 מחאה].

איכא למימר דרבא מוקי לה לרישא במילי
 אחר, [כלומר, רבא מפרש את מחלוקתם כפי
 שמפרש הרשב"ם בהמשך הדברים; וראה מה
 שכתבו התוספות בישוב קושיא זו].

אלא כדי: טעמא דרבי יהודה לאו משום
 דתלת שנין מיזדהר איניש בשטריה, אלא

כדמפרש כדי שיהא וכו', וטעמא דחזקה לדידיה
 משום דלא שביק איניש דאכלי ארעיה בלא
 רשותו אפילו שעה אחת ושתיק, אלא לכך
 האריכו שלש שנים, שפעמים שהמערער רחוק
 מהלך שנה, ולא יבוא ערעור שלו לאזניו עד
 שלש שנים; ולאילווגי אתנא קמא אתא [רבי
 יהודה, שהרי לדעת חכמים כשהוא שעת חירום
 ואין נשמעת המחאה למחזיק על ידי שיירות, כי
 אז החזקה אינה חזקה, ולכן סוברים הם שאפילו
 ביהודה וגליל אינה חזקה; ואילו לרבי יהודה
 אינו כן, אלא] דלא חיישינן לשעת חירום [שהרי
 אפילו מאספמיא הוי חזקה], [ולדעת רבי יהודה]
 חזקה בפניו מיד הויא חזקה הואיל ולא מיחה
 מיד, מדתלי טעמא באספמיא כדאמרין לקמן
 בפירקין; ונראה מלשון הרשב"ם, שמחלוקת
 חכמים ורבי יהודה בשעת חירום, ומחלוקתם
 בטעם חזקה מחלוקת אחת היא, והא בהא תליא,
 וצריך ביאור].

ויבא לשנה אחרת: קא סלקא דעתין דרבא:
 דווקא קאמר רבי יהודה שיבא המערער עצמו
 ומחה בסוף שלש בפניו של מחזיק, אלמא
 מחאה שלא בפניו לא הויא מחאה, [לכאורה היה
 צריך לפרש בכונתו, שאין הראיה מעצם הדין
 שאמר רבי יהודה שהוא צריך לכוא ולמחות
 לפניו, שהרי מאספמיא לכאן הוא שעת חירום
 ובודאי שאין המחאה נשמעת מאספמיא לכאן,
 אלא הראיה היא משום שמשמעות דברי רבי

שאכל המחזיק שלא כדין].⁽⁷⁾

ומקשינן: משמע מדקא מותיב ליה [היות והקשה] רבא לרב נחמן על שיטתו

ש"מחאה שלא בפניו היא מחאה", מכלל דרבא לא סבירא ליה כרב נחמן דמחאה שלא בפניו היא מחאה, אלא סובר: לא היא מחאה, ואם כן תיקשי:

שהרי לדעת חכמים אם הוא שעת חירום, מתבטלת החזקה ואין אומרים לו "למה לא באת למחות בפניו" ובוהו אכן סובר רבא כחכמים שהלכה כמותם, אבל בפרט ראשון שלרבי יהודה מחאה שלא בפניו אינה מחאה, בזה אין לנו הכרח מדברי חכמים שהם חלוקים עליו, ובוהו סובר רבא כמו רבי יהודה].

ואי סלקא דעתך: דאין צריך לשלוח שליח ולמחות בפניו בעדים, אלא ימחה במקום שהוא שם, ואם יבוא הדבר לאזניו — יבוא, למה ליה למיתי עד מקום המחזיק או לשלח שלוחו למחות בפניו, ליתבי אדוכתיה באספמיא ולימחי בפני עדים, שהרי יכולין לבוא ולומר לו בסוף שלש, אם ירצו". [דברי רשב"ם אלו צריכים עיון, כי איך יכול למחות באספמיא, והרי אין השיירות מצויות מאספמיא לכאן מכל שכן דיהודה וגליל, ומשום כך הוא דאינו יכול למחות שלא בפניו, אבל סתם מחאה שלא בפניו יש לומר דבאמת יכול למחות! ? ואין לומר שהראיה היא משום שמשלשון רבי יהודה משמע שצריך למחות בפניו ממש, ולא די שיבוא לאותה מדינה, זה אינו, שהרי הרשב"ם כתב בפירושו שהראיה ממה שאינו מוחה באספמיא; וצריך עיון בכל זה].

7. ביאר הרשב"ם "עצה טובה קא משמע לן, דנייתי הוא עצמו ונשקול קרקע ופירותיו, שאם לא ימחה במקומו ולא ילך, ויוציא עכשיו מידו הפירות שאכל המחזיק, יוציא ממנו [רק] בטורח, [משום] דקשה גזל הנאכל; ומיהו לאו דוקא מצריך ליה רבי יהודה לבא, אלא הכי קאמר: לא אמרו דצריך שלש שנים, אלא כדי שאם יהיה

יהודה היא שצריך לבוא ולמחות בפניו ממש ולא די שיבוא לאותה מדינה, ומזה הוא דמשמע לרבי יהודה שמחאה שלא בפניו היא מחאה, אלא שהוא דחוק בלשונו, וגם קשה מהמשך דבריו, וכפי שיבואר], והלכך [לדעת רבא] חזקה שלא בפניו לא תיהוי חזקה, ואף על גב דרבי יהודה [אם כי מחאה שלא בפניו לא היא מחאה, מכל מקום] היא חזקה בהכי, לא סבירא ליה [לרבא — בפרט זה] כרבי יהודה, דרבי יהודה מצריכו לילך ולערער [היות ואינו יכול למחות שלא בפניו], ולרבא לא נצריכנו, אלא [אדרבה] מתוך שאינו יכול למחות באספמיא, גם המחזיק לא יכול להחזיק [כי אין לחייב את המערער לבוא ולמחות].

[וכתב המהרש"א בבאור דברי הרשב"ם "נראה פירוש לדבריו, דודאי רבא כרבנן סבירא ליה דהלכה כוותיהו לגבי רבי יהודה, ולא קפריך לרב נחמן, אלא דבהך מילתא דבעי רבי יהודה המחאה בפניו לא פליגי רבנן עליה כמו שכתב רשב"ם לעיל, דלא תסייע ליה מרישא וכו', והשתא לרבנן דאף אם נאמר דהחזקה נשמעת באספמיא, מכל מקום חיישינן לשעת חירום ויהודה וגליל כשעת חירום דמי, וכל שכן מאספמיא להכא דכשעת חירום דמי, ולא נצריכנו לבא לפניו ולמחות, והמחאה שלא בפניו נמי לא היא מחאה וכו'"] —

וביאור הדברים בפשוטו הוא, דרבי יהודה חידש לנו שני דברים: א. דמחאה שלא בפניו לא היא מחאה; ב. דאם הוא שלא בפניו ואינו יכול למחות שם, אין זו סיבה לבטל את החזקה, אלא אדרבה אומרים לו "למה לא באת למחות בפני המחזיק"; והנה בדין השני נחלקו עליו חכמים,

והאמר רבא לעיל לח ב: מחאה שלא בפניו
היא מחאה!?

ומשינין: בתר דשמעה מרב נחמן סברה,
אחר ששמע רבא מרב נחמן את שיטתו ואת
ישוּבו על הוכחת רבא שמחאה שלא בפניו
לא היא מחאה, קיבל רבא את שיטתו של
רב נחמן, שמחאה שלא בפניו היא מחאה;
וזה הוא שאמר לעיל: מחאה שלא בפניו
היא מחאה.

אשכחינהו [מצאם] רבי יוסי ברכי הנינא
לתלמידיו דרבי יוחנן, ואמר להו:

מי אמר לכו רבי יוחנן מחאה⁽⁸⁾ בכמה [האם
שמעתם מרבי יוחנן בפני כמה צריך
המערער למחות]?

ונחלקו תלמידיו מה אמר רבי יוחנן:

רבי חייא בר אבא אמר בשם רבי יוחנן:
מחאה בפני שנים.

רבי אבהו אמר רבי יוחנן: מחאה בפני
שלשה.

לימא, האם נאמר, דרבי חייא בר אבא ורבי
אבהו בדריכה בר רב הונא קא מיפלגי?⁽⁹⁾

דאמר רבה בר רב הונא:

כל מילתא של גנאי דמתאמרא מפי ראובן
על שמעון באפי תלתא [הנאמרת בפני
שלשה],

לית בה משום לישנא בישא [אין בזה משום לט-ב
לשון הרע], ואם יחזרו השומעים אצל
שמעון, ויאמרו לו: "כך וכך אמר ראובן
עליך", אין בזה משום איסור רכילות, ומשום
שדבר הנאמר בפני שלשה סופו שיתגלה למי
שנאמר עליו, וכל דבר שאמור להתגלות
בסופו של דבר, אין בזה משום רכילות.⁽¹⁾

ומדאמר רבה בר רב הונא שבדבר הנאמר
בפני שלשה אין בו משום רכילות משום
שעשוי הוא להתגלות, משמע שדבר הנאמר
בפני שנים אין סופו להתגלות, ולפיכך אם
אמר כן ראובן על שמעון בפני שנים, אסור
לילך ולספר לשמעון שכך וכך אמר עליו
פלוגי.

ואם כן שמא נאמר: דמאן דאמר: מחאה
בפני שנים, לית ליה דריכה בר רב הונא,
אלא סובר הוא שאף כשנאמר דבר בפני
שנים סופו שיתגלה, ולכן די במחאה בפני
שנים — אפילו כשמוחה שלא בפניו — כי
סוף דבר שישמע המחזיק את המחאה.

ומאן דאמר: מחאה בפני שלשה, אית ליה
דריכה בר רב הונא, שרק דבר הנאמר בפני

הוא על מחאה שלא בפניו, או על מחאה בפניו.

9. לפי פירוש זה של הגמרא במחלוקתם, בהכרח
שמחלוקתם היא במחאה שלא בפניו.

1. כן היא שיטת הרשב"ם בביאור דינו של
רבה בר רב הונא, ולשיטתו כתב ב"באר מים
חיים" [בספר "חפץ חיים"] כלל ב אות א,

המערער באספמיא, ומשהחזיק זה [שנה אחת],
יצא הקול ויודיעוהו בשנה שניה, וימחה בתחילת
שלש, ויוכל הדבר לבוא לאזניו של מחזיק בסוף
שנה שלישית; ואז יש הנאה למערער, שאם
ירצה הוא עצמו לבוא לסוף שלש ויקח קרקע
ופירות מעכשיו בלא דין ודברים.

8. בהמשך הסוגיא בהערות יתבאר, אם הנידון